

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Світлана Шевчук

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**

Підручник

Київ • Алерта • 2023

УДК 811.161.2'276.6(075.8)
Ш37

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1/11-4154 від 18.05.2010)*

Рецензенти:

Микола Степаненко, доктор філологічних наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Людмила Марчук, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наталія Малюга, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету.

Шевчук С.

Ш37 Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. 536 с.

ISBN 978-617-566-732-3

Підручник укладено відповідно до типової програми дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», затвердженої наказом МОН України від 21.12.2009 № 1150. Структурування матеріалу здійснено відповідно до кредитно-трансферної системи організації навчального процесу. Теоретичний і практичний матеріал згруповано у три змістові модулі.

Система вправ і завдань допоможе майбутнім фахівцям набути умінь і навичок професійного спілкування на граматичному, лексичному, стилістичному рівнях. Після кожної теми вміщено запитання і завдання для самоконтролю, індивідуальні проблемні завдання, теми рефератів і наукових повідомлень, які сприятимуть закріпленню вивченого.

Підручник укладено відповідно до ДСТУ 4163–2020, який набрав чинності 01 вересня 2021 року та нової редакції Українського правопису.

Для здобувачів закладів вищої освіти усіх рівнів акредитації, тих, хто прагне високої культури спілкування на професійному рівні.

УДК 811.161.2'276.6(075.8)

ISBN 978-617-566-732-3

© С. Шевчук, 2023

© Видавництво «Алерта», 2023

ЗМІСТ

Передмова	9

Змістовий модуль 1

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тема 1.1. Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування	11
Теоретичний блок	14
1.1.1. Предмет і завдання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»	14
1.1.2. Поняття літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови	15
1.1.3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Мовна, мовленнєва, комунікативна компетенції	17
1.1.4. Мовні норми	19
1.1.5. Мовне законодавство та мовна політика в Україні	49
Практичний блок	52
Блок індивідуальних проблемних завдань	57
Блок самоконтролю	61
Теми рефератів та наукових повідомлень	62
Тема 1.2. Основи культури української мови	63
Теоретичний блок	66
1.2.1. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора	66
1.2.2. Комунікативні ознаки культури мовлення	67
1.2.3. Комунікативна професіограма фахівця	69
1.2.4. Словники у професійному мовленні. Типи словників. Роль словників.....	71
1.2.5. Мовний етикет	76
1.2.5.1. Поняття етикету	76
1.2.5.2. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет	76
1.2.5.3. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул	79
Практичний блок	93

Блок індивідуальних проблемних завдань	98
Блок самоконтролю	101
Теми рефератів та наукових повідомлень	102
Тема 1.3. Стилi сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.....	103
Теоретичний блок	106
1.3.1. Функціональні стилі сучасної української літературної мови... ..	106
1.3.2. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів	112
1.3.3. Текст як форма реалізації мовленнєво-професійної діяльності	114
Практичний блок	118
Блок індивідуальних проблемних завдань	124
Блок самоконтролю	126
Теми рефератів та наукових повідомлень	126
Модульний контроль № 1.....	127
Завдання на встановлення відповідности	134

Змістовий модуль 2 ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ

Тема 2.1. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	139
Теоретичний блок	142
2.1.1. Спілкування і комунікація	142
2.1.2. Функції спілкування	143
2.1.3. Види і форми спілкування	144
2.1.4. Етапи спілкування	146
2.1.5. Мова, мовлення і спілкування	148
2.1.6. Невербальні засоби спілкування	149
2.1.7. Гендерні аспекти спілкування	155
2.1.8. Поняття ділового спілкування	157
Практичний блок.....	159
Блок індивідуальних проблемних завдань	164
Блок самоконтролю.....	168
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	168

Тема 2.2. Риторика і мистецтво презентації.....	169
Теоретичний блок	171
2.2.1. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання.....	171
2.2.2. Мистецтво аргументації	177
2.2.3. Презентація як різновид публічного виступу	178
2.2.4. Культура сприймання публічного виступу. Види запитань	180
Практичний блок.....	184
Блок індивідуальних проблемних завдань	187
Блок самоконтролю.....	191
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	191
Тема 2.3. Культура усного фахового спілкування.....	192
Теоретичний блок	194
2.3.1. Особливості усного спілкування	194
2.3.2. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування	195
2.3.3. Функції та види бесід	197
2.3.4. Співбесіда з роботодавцем	200
2.3.5. Етикет телефонної розмови	204
2.3.6. Етичні питання використання мобільних телефонів	208
Практичний блок.....	209
Блок індивідуальних проблемних завдань	212
Блок самоконтролю.....	216
Теми рефератів та наукових повідомлень	216
Тема 2.4. Форми колективного обговорення професійних проблем	217
Теоретичний блок	219
2.4.1. Мистецтво перемовин	219
2.4.2. Збори як форма ухвалення колективного рішення	221
2.4.3. Нарада.....	222
2.4.4. Дискусія	225
2.4.5. Дебати	227
2.4.6. Візитна картка	232
Практичний блок.....	236
Блок індивідуальних проблемних завдань	239

Блок самоконтролю.....	241
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	241
Тема 2.5. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.....	242
Теоретичний блок	244
2.5.1. Класифікація документів	244
2.5.2. Національний стандарт україни	247
2.5.3. Вимоги до змісту та розташування реквізитів	252
2.5.5. Оформлювання сторінки.....	274
2.5.6. Вимоги до тексту документа	278
Практичний блок.....	281
Блок індивідуальних проблемних завдань	284
Блок самоконтролю	291
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	291
Тема 2.6. Документація з кадрово-контрактних питань	292
Теоретичний блок	294
2.6.1. Резюме. Автобіографія	294
2.6.2. Характеристика	298
2.6.3. Заява	300
2.6.4. Особовий листок з обліку кадрів.....	302
2.6.5. Наказ щодо особового складу.....	303
2.6.6. Трудова книжка	306
2.6.7. Трудовий договір.....	307
2.6.8. Контракт.....	308
2.6.9. Трудова угода	310
Практичний блок.....	311
Блок індивідуальних проблемних завдань	313
Блок самоконтролю.....	314
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	314
Тема 2.7. Довідково-інформаційні документи.....	315
Теоретичний блок	317
2.7.1. Довідка.....	317
2.7.2. Службові записки.....	318
2.7.3. Протокол. Витяг із протоколу	321
2.7.4. Звіт.....	324

Практичний блок.....	327
Блок індивідуальних проблемних завдань	329
Блок самоконтролю	330
Теми рефератів та наукових повідомлень	330
Тема 2.8. Етикет ділового листування.....	331
Теоретичний блок	333
2.8.1. Класифікація листів	333
2.8.2. Реквізити листа та їх оформлювання.....	334
2.8.3. Етикет ділового листування.....	336
2.8.4. Оформлювання листа	344
2.8.5. Різні типи листів	345
Практичний блок.....	423
Блок індивідуальних проблемних завдань	426
Блок самоконтролю.....	429
Теми рефератів та наукових повідомлень	429
Комплексна контрольна робота № 2	430
Модульний тестовий контроль	430
Відкриті завдання	444

Змістовий модуль 3
НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ
ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 3.1. Українська термінологія у професійному спілкуванні.....	449
Теоретичний блок	452
3.1.1. Термін та його ознаки. Термінологія як система	452
3.1.2. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія	453
3.1.3. Структура, способи творення і походження термінів ...	454
Практичний блок.....	457
Блок індивідуальних проблемних завдань	459
Блок самоконтролю.....	460
Теми рефератів і наукових повідомлень	460
Тема 3.2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.....	461
Теоретичний блок	463

3.2.1. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки	463
3.2.2. Оформлювання результатів наукової діяльності.....	464
3.2.2.1 План, тези, конспект як засіб організації розумової праці.....	464
3.2.2.2. Основні правила бібліографічного опису джерел.....	472
3.2.2.3. Анотування і реферування наукових текстів	477
3.2.2.4. Студентський науковий текст (курсова, дипломна, магістерська робота).....	480
3.2.2.5. Рецензія, відгук.....	482
Практичний блок.....	491
Блок індивідуальних проблемних завдань	493
Блок самоконтролю	494
Теми рефератів та наукових повідомлень.....	494
Тестовий підсумковий контроль	495
Завдання на встановлення відповідності	495
Підсумкова контрольна робота	507
Короткий лексикон синонімів української мови	514
Складні випадки наголошення	529

Навчальне видання

Світлана Шевчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Підручник

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

Олександр Діордійчук
Григорій Латник
Дмитро Алексєєв
Валентин Жиборовський

Підписано до друку 01.08.2022. Формат 60 x 84^{1/16}.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 31,2.

Видавництво “Алерта”

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, (009) 607-97-62.

E-mail: alerta.pravoavednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002